

Dagens Næringsliv, 12/1 2007

*Førsteamanuensis Hilde C. Bjørnland
Institutt for samfunnsøkonomi
Handelshøyskolen BI*

Eksepsjonelle tider – hvor lenge kan de vare?

I dagens globale verden er kapitalen på jakt etter lønnsomme prosjekter og produktiv og høyt utdannet arbeidskraft. Regjeringen har definert 2007 som et hvileskjær i forskningen. Da kan Norge sakte akterut og kapitalen gå landet forbi.

De senere årene har vært eksepsjonelle i norsk økonomisk historie. Inflasjonen har holdt seg stabilt lav i snart ti år, den økonomiske veksten har vært høy og ledigheten har falt til nivåer vi ikke har sett siden tidlig på 1970-tallet. Utsiktene fremover er fortsatt gode i følge de fleste prognosemakere og i hvert fall i følge de siste meningsmålingene blant næringslivsledere.

Det kan stilles spørsmål om hvor mye av utviklingen som skyldes en systematisk politikk og hvor mye som skyldes tilfeldigheter som at store gass- og oljefelt ligger på norsk område? En del av grunnlaget for den gunstige utviklingen her hjemme kan også tilskrives assosieringsavtalen med EU og det møysommelige arbeidet i WTO. Verden har dessuten endret seg drastisk de siste tiår.

Det er nå en tiltakende forståelse blant økonomer at mye av det man tidligere kalte tilfeldigheter kan tilskrives globaliseringen, dvs. at markeder for varer og tjenester blir verdensomspennende og at kapital og arbeidskraft vandrer fritt. Nå er ikke internasjonalisering et nytt fenomen, økonomisk integrasjon har foregått i rykk og napp i århundrer. Det overraskende er imidlertid hvor fort internasjonalisering blir til globalisering. Fysiske avstander blir hvisket ut og måles isteden av kostnader av å sende en vare mellom land, tid for å sende og motta elektronisk beskjed, osv. Kanskje derfor er tittelen til Thomas Friedmans bestselgende bok om globalisering ”verden er flat” allikevel ikke så treffende, ettersom avstanden mellom ytterpunktene i en globalisert verden blir borte, i motsetning til i en verden som er flat (noe DN riktig påpekte i sin bokanmeldelse).

Konsekvensene av globaliseringen i Norge er ikke bare økonomisk vekst. 2006 ble det året med størst nettoinnvandring noen sinne, med nær 23000 personer i følge tall fra SSB. Polakker, tyskere og svensker topper statistikken. Tallet dekker imidlertid ikke alle som er her for kortere tid enn et halvt år, og vil derfor være betydelig større. Økte konkurranse i arbeidsmarkedet har bidratt til et mer fleksibelt arbeidsmarked, med mer moderat lønnsvekst, og på kort sikt lavere inflasjon. Produksjonsvekst og økonomisk aktivitet er blitt større enn de ellers ville ha vært.

De fleste har undervurdert virkningen på makroøkonomien av økt arbeidsinnvandring. Utfordringen ligger i at man anvender økonomiske størrelser på økonomiske sammenhenger som er under endring. Det er særlig to sentrale begreper som bør revideres i lys av globaliseringen; likevektsledighet og potensiell produksjon.

Analyser av arbeidsledighetsraten har typisk utspring i en antagelse om at det eksisterer en *likevektsledighet*, som den faktiske ledigheten vil vende tilbake til over tid (naturlige ledighet). Avviket mellom faktisk ledighet og likevektsledighet kalles ledighetsgapet. På kort sikt betyr et negativt ledighetsgap at det er færre ledige enn det som er potensialet, og det kan oppstå press i form av høyere lønnsvekst. Dette vil i neste omgang redusere etterspørselen etter arbeidskraft, slik at ledigheten øker. Motsatt er tilfellet når ledighetsgapet er positivt.

I en globalisert verden vil et lands arbeidspotensial være under konstant endring, slik at begrepet likevektsledighet mister mening. Nyere empiriske analyser understreker også dette, ved å vise at ledighetsgapet ikke lenger er den beste indikatoren på fremtidig lønns- og inflasjonspress.

Tilsvarende kan sies om *potensiell produksjon*, som defineres som det nivået på produksjonen som er forenlig med stabil inflasjon over tid. Avviket fra faktisk produksjon kalles produksjonsgapet. Et positivt produksjonsgap vil bidra til økt press og inflasjon. Dagens globalisering har gitt grobunn for høyere produktivitet og dermed økt potensiell produksjon. Alt annet likt vil produksjonsgapet da bli tilsvarende mindre, noe som betyr mindre press, lavere inflasjon og lavere renter enn i de tradisjonelle modellene.

Skal den økonomiske politikken tilpasses det nye landskapet må analysene ta inn over seg nye sammenhenger og det økonomiske tankegods endres tilsvarende.

Ingen vet hvor lenge de økonomisk gode tidene vil fortsette. Arbeidsinnvandringen kan avta når velstanden i land som er under utvikling øker og arbeidskraften vender hjem. Det kan også vise seg at andre land blir mer attraktive å reise til enn Norge. Det faktum at vi har en sammenpresset lønnsstruktur, lite språk i verdenssammenheng og vanskelig klima kan virke i negativ retning.

Kapitalen er hele tiden på jakt etter lønnsomme prosjekter og produktiv og høyt utdannet arbeidskraft. Jobbene forsvinner dit det er best utdannet arbeidstokk og myndigheter som legger til rette for et effektivt næringsliv. Hvis Norge skal ta del i det teknologiske kappløpet trenger vi langsiktig bindende avtaler om finansiering av forskning. Dagens regjering har istedet valgt hvileskjæret og kuttet i forskningsbevilgningene. Er de dermed også villig til å ta på seg skylden dersom Norge sakter akterut og kapitalen går landet forbi?